

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

A Magyar Helsinki Bizottság észrevételei a Btk. általános részének tervezetével kapcsolatban

2009. január 16.

A Btk. Általános Részének újrakodifikálása tárgyában megszületett törvényjavaslat sok tekintetben előrelépést jelent a hatályos Btk.-ban található megoldásokhoz képest (kitérés kötelezettség hiányának törvényi megjelenítése, tevékeny megbánás alkalmazhatóságának kiterjesztése, kényszergyógykezelés szabályozásának módosításai), egyes rendelkezések azonban vetnek fel aggályokat.

Ezek közül a legsúlyosabbnak a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés – véleményünk szerint alkotmányellenes – intézményének fenntartását tartjuk, ezért álláspontunk hangsúlyos része ezzel a kérdéssel foglalkozik. Ezt követően térünk ki az egyéb, általunk észlelt problémákra.

I. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés elleni érvek

Európában szinte egyedülálló intézmény a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (tész), ugyanis Magyarországon kívül csak Nagy-Britanniában létezik az a lehetőség, hogy az elkövetőt elítélése pillanatában kizárják a feltételes szabadság elvi lehetőségéből. Ugyanakkor, ha az ilyen büntetésre ítélték számát vizsgáljuk, azt látjuk, hogy míg Angliában és Walesben az ismertté vált bűncselekmények száma tizenkétszerese, a fogvatartottak száma ötszöröse a magyarországinak, addig a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztését mindössze kétszer annyi fogvatartott tölti, mint Magyarországon, azaz a tész alkalmazása arányosan lényegesen gyakoribb, mint Angliában és Walesben.¹

A tész-t élesen bírálta a Kínzás megelőzésére létrejött európai bizottság (CPT), mint olyan intézményt, amely ellentétes a vonatkozó nemzetközi ajánlásokkal: „a CPT komolyan aggályosnak tartja azt a koncepciót, amely egyes terheltekre elítélésüktől kezdve úgy tekint, mint akik örök időkre állandó veszélyt jelentenek a társadalomra, és amely e terhelteket megfosztja a feltételes szabadság bármiféle reményétől. E vonatkozásban a Bizottság emlékeztetni kíván a Miniszteri Bizottság (2006) 2. számú, az Európai Börtön szabályokról szóló ajánlására, és a feltételes szabadságról szóló (2003) 22. számú ajánlásának 4.a cikkére, amely egyértelműen kimondja: a jogi szabályozásnak biztosítania kell a feltételes szabadság reményét minden elítélt fogvatartott számára, ide értve az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélteteket is. Ez utóbbi ajánlás indokolása hangsúlyozza, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélteteket nem szabad megfosztani ettől a reménytől. Egyrészt nem állítható megalapozottan, hogy valamennyi életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt személy örök életében veszélyes lesz a társadalomra. Másrészt az olyan személyek fogva tartása, akiknek semmilyen reményük nincs a szabadulásra, rendkívül komoly nehézségeket okoz a büntetés-végrehajtás számára a fogvatartott együttműködési készségének biztosítása és esetleges jogsértő magatartásának kezelése terén, valamint a személyes fejlesztési programok végrehajtásában és biztonsági szempontból is. A CPT ezért felhívja a magyar hatóságokat, hogy vezessenek be rendszert a 'tész-esek' társadalomra való veszélyességének egyéni kockázatelemzésen alapuló, rendszeres felülvizsgálatára, amelynek keretében megállapítható, hogy tölthetik-e büntetésük fennmaradó részét a közösségben, és ha igen, milyen feltételek és milyen felügyelet mellett.”²

¹ Víg Dávid: Határozatlan ideig tartó szabadságvesztés, tényleges életfogytiglan, biztonsági őrizet Európában – kézirat

² <http://www.cpt.coe.int/documents/hun/2007-24-inf-eng.htm>

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkotmányossági vizsgálatát elvégezte már a német alkotmánybíróság is, amely úgy ítélte meg, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés csak abban az esetben alkotmányos, ha a valamikori szabadlábra helyezés reménye fennmarad az elítélt számára.³ 1977. június 21-i ítéletében a német alkotmánybíróság kimondta, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása emberölés esetében nem alkotmányellenes, ugyanakkor megállapította: a büntetés csak abban az esetben nem sérti aránytalanul az emberi méltósághoz való jogot, ha a fogvatartottnak legalább a joga megvan ahhoz a reményhez, hogy valaha szabadlábra fog kerülni. A bíróság álláspontja szerint önmagában a kegyelem megadásának lehetősége nem meríti ki ezt a követelményt: a jogállamiság követelménye szükségessé teszi, hogy a feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó, valamint az eljárási szabályokat törvény határozza meg.

Döntésében a német alkotmánybíróság megállapította: életvédelmi kötelezettségéből következően az államnak a legsúlyosabb büntetést kell alkalmaznia az emberölést elkövetővel szemben, ám ez az elítélt emberi méltósághoz való – korlátozhatatlan – jogával csak akkor egyeztethető össze, ha – a reszocializációs követelményeknek megfelelően – az elkövetőnek megmarad a szabadulás reményéhez való joga.⁴

A Helsinki Bizottság számára nem kétséges, hogy a magyar Alkotmánybíróság is hasonló következtetésre jut, amennyiben a tész része marad az új Btk-nak, és a azzal kapcsolatban utólagos normakontrollra kerül sor.

Amennyiben a tész fenntartását a „társadalmi érzületre” alapuló büntetőpolitikai szempontok tükrében vizsgáljuk, szintén arra a következtetésre kell jutnunk, hogy az intézmény megőrzése nem indokolható. Nyilvánvaló ugyanis, hogy még ha a feltételes szabadlábra helyezés lehetősége – adott esetben 40 év elteltével – meg is nyílik az elítélt előtt, ez nem jelenti azt, hogy az adott személy bizonyosan kikerül a fegyházból. A kérdést megvizsgáló bíró ekkor is dönthet ugyanis úgy, hogy az elítélt nem bocsátható vissza a társadalomba, tehát a tész nélkül is megvalósítható az a cél, hogy bizonyos bűnelkövetőket végleg elszigeteljen a rendszer a társadalomtól. Ráadásul az is egyértelmű, hogy a feltételes szabadságra bocsátásról döntő bíró sokkal jobb helyzetben van az elítélt veszélyességének megítélésében, mint az évtizedekkel korábban ítéletet hozó bíró, hiszen az alapügy iratai mellett rendelkezésére állnak a fogvatartottnak az ítélethozatal óta eltelt időben tanúsított magatartására vonatkozó adatok is.

Amennyiben a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a feltételes szabadságra bocsátott elítéltek viszonylag nagy arányban követnek el súlyos bűncselekményeket, akkor a felülvizsgálat rendszerén – esetleg szabályozásán – kell változtatni, nem pedig a feltételes szabadság lehetőségét kizárni, mivel ez – egy másik mérőben pragmatikus érveléssel felhozva – rendkívüli nehézségek elé állítja a büntetés-végrehajtási állományt, amelynek – ahogy arra a CPT is rámutatott – olyan fogvatartottak biztonságos őrzéséről kell gondoskodnia, akiknek „nincs vesztenivalójuk”.

Összegezve: mind a nemzetközi elvárások, mind az alkotmányos, mind pedig a pragmatikus érvek a tész eltörlése mellett szólnak, a Helsinki Bizottságnak ezért az az álláspontja, hogy a Tervezet vonatkozó rendelkezésének módosítása, a feltételes szabadságra bocsátás kizárására vonatkozó lehetőség elhagyása szükséges.

II. Egyéb észrevételek

1. §-hoz

A (2) bekezdés megfogalmazása pontatlan, a jelenlegi szövegből ugyanis nem tűnik ki egyértelműen, hogy olyan büntetés vagy intézkedés nem alkalmazható, amelyet az elkövetés idején **az adott cselekményre** nem rendelt alkalmazhatónak a törvény. A jelenlegi (2) bekezdés szó szerinti értelmezése alapján akár arra is juthatunk, hogy

³ Ítéletek: BVerfGE 45, S.187; 62, S.471; 64, S.270

⁴ A döntés ismertetésének alapja: Víg Dávid: Határozatlan ideig tartó szabadságvesztés, tényleges életfogytiglan, biztonsági őrizet Európában – kézirat

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.
1242 Budapest, Pf. 317.
Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327
helsinki@helsinki.hu
www.helsinki.hu

egy konkrét bűncselekmény elkövetőjével szemben alkalmazható olyan büntetés, amelyet a törvény az elkövetéskor tartalmazott ugyan, de valamely más bűncselekményre rendelte alkalmazni (pl. az elkövetéskor csak pénzbüntetéssel sújtható cselekményre szabadságvesztés alkalmazása azon az alapon, hogy arról a büntetőtörvénykönyv az elkövetéskor – általában – rendelkezett). Ezért az alábbi szövegezést javasoljuk.

Bűncselekmény elkövetése miatt csak olyan büntetést vagy intézkedést lehet alkalmazni, amelyet az elkövetés idején e törvény az adott bűncselekményre alkalmazhatónak rendelt.

2. §-hoz

A korábbi, 2007-es tervezetben szerepelt a bűncselekmény elbírálását követően hatályba lépett – enyhébb – büntető törvény visszaható hatályának szabályozása. A Helsinki Bizottság szerint változatlanul indokolt, hogy ne lehessen olyan szankciót végrehajtani, amelyet a jogszabályi rendelkezések változása miatt az adott időpontban kiszabni sem lehetne. Ez a helyzet egyébként nem csak abban az esetben állhat elő, ha már nem büntethető cselekmény miatt hajtanak végre valakin büntetést, hanem akkor is, ha olyan mértékű büntetést hajtanak végre, amely egyébként meghaladja a hatályos jogszabályok szerint kiszabható legmagasabb büntetési tétel mértékét is.

A Magyar Helsinki Bizottság tevékenységi körében példa erre azoknak a Magyarországon szabadságvesztésüket töltő és mellékbüntetésként kiutasított külföldi állampolgároknak az esete, akiket a jelenleg hatályos szabályok alapján családi kapcsolataikra tekintettel már nem lehetne kiutasítani. Szabadulásukat követően ezen személyek kiutasítását integrált külföldi voltak ellenére végre kell hajtani, ami az Emberi Jogok Európai Egyezményének a családi élethez való jogot rögzítő 8. Cikkébe ütköző szisztematikus jogsértésekhez vezet.

A Bizottság ezért a 2007-es tervezetben szereplő szöveg kibővített változatának kodifikálását javasolja.

(1) Ha a bűncselekmény elbírálását követően olyan új büntető törvény lép hatályba, amely szerint a cselekmény már nem bűncselekmény, a büntetőjogi büntetésnek és intézkedésnek az új törvény hatályba lépésének napján még hátralévő része nem hajtható végre.

(2) Az új törvény hatálybalépését követően nem lehet végrehajtani a büntetés hátralévő részéből azt a részt sem, amely meghaladja az új törvény alapján a bűncselekmény miatt kiszabható legmagasabb büntetést.

7. §-hoz

A Helsinki Bizottság nem ért egyet a „társadalomra veszélyességnek”, mint a bűncselekmény fogalmi elemének az elhagyásával.

Nem tartjuk megalapozottnak az indokolásnak azt a részét, amely szerint aggályos, a jogbiztonságot veszélyeztető megoldás, ha „a büntető bíró és az ügyész felülbíráhatja a törvényalkotót” azáltal, hogy „egyedül a társadalomra veszélyesség hiányára alapozva kizárhatja a büntetőjogi felelősséget”. Mivel az erre irányuló felhatalmazás magától a jogalkotótól származik, ezért ez a lehetőség nem jelenti az alkotmányos hatáskörmegosztás módosítását.

Más jogágakban is ismert hasonló megoldás (lásd a „méltányosság” lehetőségét több jogterületen), amelynek alapja az a felismerés, hogy bizonyos helyzetekben a jog szó szerinti értelmezése a jog rendeltetésével, társadalmi funkciójával ellentétes eredményre vezethet. A jog alapvető sajátosságából (az általánosság viszonylag magas szintjén megfogalmazott normák alkalmazása konkrét, egyedi helyzetekre) és a társadalmi viszonyok gyors változásából következően előállhatnak olyan helyzetek, amelyeket a jogalkotó nem láthatott előre.

Ezen – óhatatlanul előforduló – helyzetek korrigálására alkalmas, ha a társadalomra veszélyesség a bűncselekmény fogalmi eleme marad. (A jelenlegi tervezet alapján nem lenne például felmenthető az a 18 éves

Magyar Helsinki Bizottság

fiatal, aki 17 éves partneréről saját „használatára” szexuális jellegű felvételt készít, hiszen formálisan elköveti a tiltott pornográf felvétellel visszaélés büntettét, miközben tartalmilag nem sérti a védett jogi tárgyat.)

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

33. §-hoz

A Helsinki Bizottság nem ért egyet azzal, hogy a tevékeny megbánás lehetőségét a tervezet a vádemelést megelőzően tett beismerés esetére korlátozza. Úgy véljük, hogy a sértetti érdekek és a helyreállító igazság érvényesülése fontosabb szempont, mint a korlátozás mellett felhozott egyetlen érv, nevezetesen annak megakadályozása, hogy a beismerés és a közvetítői eljárás „pertaktikai eszközzé váljon”.

Az indokolás ugyan azt állítja, hogy a jogalkotói szándék szerint „közvetítői eljárásra csak akkor utalhatják az ügyet, ha az elkövető megbánta cselekményét és ezt az ügy legkorábbi szakaszában a beismerésével ki is fejezte”, a gyakorlatban a rendkívül hosszadalmas nyomozások miatt sokszor a vádemelés előtt közvetlenül (tehát például az iratok megismerése után) tett beismerés sem tekinthető úgy, mint amely „az ügy legkorábbi szakaszában” történik, így az intézmény jogpolitikai és pszichológiai funkciójának szempontjából tényleges különbség ennek a cezúrának nem tulajdonítható.

A különbségtétel ezen indoka tehát nem meggyőző, ráadásul a fenti szempontok (sértetti érdekek, helyreállító igazságszolgáltatás) mellett a megoldás nem veszi figyelembe az igazságszolgáltatás tehermentesítésének azon szempontját sem, hogy a vádemelés után tett beismerés is egyszerűbbé, gyorsabbá – és ezáltal egyébként a sértett számára megint csak kevésbé terhessé – teszi az eljárást.